

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS TIESNESIS

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Satversmes tiesas tiesneša

Alda Laviņa

ATSEVIŠĶĀS DOMAS

Rīgā 2021. gada 22. aprīlī

lietā Nr. 2020-34-03

**„Par Ministru kabineta 2009. gada 27. oktobra noteikumu Nr. 1250
„Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību
nostiprināšanu zemesgrāmatā” 13. punkta atbilstību Latvijas Republikas
Satversmes 91., 105. un 110. pantam”**

1. Satversmes tiesa 2021. gada 8. aprīlī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-34-03 „Par Ministru kabineta 2009. gada 27. oktobra noteikumu Nr. 1250 „Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 13. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 105. un 110. pantam” (turpmāk – Spriedums), ar kuru atzina Ministru kabineta 2009. gada 27. oktobra noteikumu Nr. 1250 „Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 13. punktu, ciktāl tas attiecas uz mantojuma atstājēja pārdzīvojušo tā paša dzimuma partneri, kuram ar mantojuma atstājēju bija izveidota ģimene, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 110. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no 2022. gada 1. jūnija.

Nevaru piekrist Spriedumā ietvertajiem secinājumiem par to, ka apstrīdētā norma, ciktāl tā attiecas uz mantojuma atstājēja pārdzīvojušo tā

paša dzimuma partneri, kuram ar mantojuma atstājēju bija izveidota ģimene, neatbilst Satversmes 110. panta pirmajam teikumam.

Argumentējot savu viedokli, izmantošu Spriedumā lietotos saīsinājumus.

2. Izskatītā lieta tika ierosināta pēc tiesībsarga pieteikuma. Tiesībsargs lūdza atzīt apstrīdēto normu par neatbilstošu Satversmes 110. panta pirmajam teikumam, jo tā samazinātu valsts nodevas apmēru paredz vienīgi mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam laulātajam. Tiesībsargs pieteikumā nebija izvirzījis iebildumus attiecībā uz mantojuma atstājēja radiniekiem noteikto valsts nodevu. Tiesībsarga argumenti attiecās uz to, ka mantojuma atstājēja pārdzīvojušais tā paša dzimuma partneris var mantot no sava partnera tikai uz testamenta vai mantojuma līguma pamata un viņam ir pienākums maksāt valsts nodevu, kas ir 60 reižu lielāka, nekā tā noteikta mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam laulātajam. Tātad tiesībsargs valsts nodevas apmēru, kas jāmaksā mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam tā paša dzimuma partnerim, salīdzināja ar valsts nodevas apmēru, kas jāmaksā pārdzīvojušajam laulātajam (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 9.–16. lp.*).

Tādējādi izskatītās lietas pamatjautājums ir par to, vai valsts ir tiesīga izveidot tādu tiesisko regulējumu, kas noteic samazinātu valsts nodevas apmēru mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam laulātajam, un vai šāds tiesiskais regulējums nerada diskrimināciju pret mantojuma atstājēja pārdzīvojušo tā paša dzimuma partneri, kuram ar mantojuma atstājēju bija kopīga māsaimniecība un faktiski izveidota ģimene.

Satversmes tiesa formulēja atšķirīgu lietas pamatjautājumu. Proti, tā uzskatīja, ka lietas pamatā ir jautājums par to, vai valsts ir izpildījusi tai no Satversmes 110. panta pirmā teikuma izrietošo pozitīvo pienākumu aizsargāt un atbalstīt viendzimuma partneru ģimeni (*sk. Sprieduma 9.2. punktu*). Tomēr šādā lietas pamatjautājuma formulējumā jau pašā par sevi ir ietverts tāds lietas risinājums, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 110. panta pirmajam teikumam. Tas ir vispārzināms fakts, ka Latvijā patlaban nav tiesiskā regulējuma, kas juridiski nostiprinātu viendzimuma partneru ģimenes attiecības. Satversmes tiesas pieeja, šādi formulējot no tiesībsarga pieteikuma izrietošo lietas

pamatjautājumu, ir satraucoša, jo pēc būtības nozīmē, ka patlaban ikviens Latvijas tiesību sistēmā ietilpstošs normatīvais regulējums, kas noteiktu atbalstu paredz laulātajiem, bet neparedz viendzimuma partneriem, kuriem ir kopīga mājsaimniecība un faktiski izveidota ģimene, neatbilst Satversmes 110. panta pirmajam teikumam.

Izskatītajā lietā, veltot uzmanību tikai šim valsts pozitīvā pienākuma izpildes aspektam, Satversmes tiesa vispār nav vērtējusi to, vai valsts ir tiesīga izveidot tādu tiesisko regulējumu, kas noteic samazinātu valsts nodevas apmēru mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam laulātajam, un vai šāds tiesiskais regulējums nerada diskrimināciju pret mantojuma atstājēja pārdzīvojušo tā paša dzimuma partneri, kuram ar mantojuma atstājēju bija kopīga mājsaimniecība un faktiski izveidota ģimene.

3. Apstrīdētā norma noteic par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā maksājamās valsts nodevas apmēru mantiniekiem, ja mantotā nekustamā īpašuma vērtība pārsniedz 10 minimālās mēnešalgas.

Apstrīdētās normas 1. apakšpunkts noteic valsts nodevas apmērus procentos no mantotā nekustamā īpašuma vērtības gadījumā, ja nekustamais īpašums mantots uz likuma pamata. Šajā normā valsts nodevas apmēri ir noteikti atšķirīgi atkarībā no tā, vai mantinieks ir mantojuma atstājēja pārdzīvojušais laulātais vai noteiktā mantinieku šķirā ietilpstošs mantinieks. Proti, saskaņā ar Noteikumu Nr. 1250 13.1. apakšpunktu likumiskās mantošanas gadījumā laulātajam un kopā ar mantojuma atstājēju dzīvojušajiem pirmās, otrās un trešās šķiras mantiniekiem valsts nodeva paredzēta 0,25 procentu apmērā, pārējiem pirmās un otrās šķiras mantiniekiem – 0,5 procentu apmērā, pārējiem trešās šķiras mantiniekiem – 1,5 procentu apmērā, bet ceturtais šķiras mantiniekiem – 5 procentu apmērā. Tātad samazināts valsts nodevas apmērs ir paredzēts mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam laulātajam un kopā ar mantojuma atstājēju dzīvojušajiem pirmās, otrās un trešās šķiras mantiniekiem.

Savukārt apstrīdētās normas 2. apakšpunkts noteic valsts nodevas apmērus procentos no mantotā nekustamā īpašuma vērtības gadījumā, ja nekustamais

īpašums mantots uz testamenta vai mantojuma līguma pamata. Arī šajā normā valsts nodevas apmēri ir noteikti atšķirīgi atkarībā no tā, vai mantinieks ir mantojuma atstājēja pārdzīvojušais laulātais vai noteiktā mantinieku šķirā ietilpstošs mantinieks, sabiedriskā labuma organizācija vai persona, kas neietilpst nevienā no minētajām personu grupām. Proti, saskaņā ar Noteikumu Nr. 1250 13.2. apakšpunktu testamentārās un līgumiskās mantošanas gadījumā laulātajam un pirmās, otrās un trešās šķiras mantiniekiem paredzēta valsts nodeva 0,125 procentu apmērā, ceturtais šķiras mantiniekiem – 4 procentu apmērā, pārējiem testamentārajiem vai līgumiskajiem mantiniekiem – 7,5 procentu apmērā, bet testamentārajiem vai līgumiskajiem mantiniekiem, ja tie ir sabiedriskā labuma organizācijas, – 1,5 procentu apmērā. Tātad līdzīgi kā likumiskās mantošanas gadījumā arī testamentārās un līgumiskās mantošanas gadījumā mazāks valsts nodevas apmērs ir paredzēts mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam laulātajam un pirmās, otrās un trešās šķiras mantiniekiem.

Tādējādi Ministru kabinets ar apstrīdēto normu gan likumiskās, gan arī testamentārās un līgumiskās mantošanas gadījumā ir paredzējis labvēlīgāku regulējumu attiecībā uz valsts nodevas apmēru visupirms tieši mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam laulātajam.

3.1. Apstrīdētajā normā ietvertais regulējums attiecībā uz valsts nodevas apmēru ir sistēmiski saistīts ar Civillikuma normām, kas regulē tieši laulāto mantošanas tiesības, un ir viens no līdzekļiem, ar kuriem tiek nodrošināta pārdzīvojušā laulātā ekonomiskā aizsardzība un atbalsts situācijā, kad otrs laulātais ir miris. Proti, šādam regulējumam par pamatu ņemts Civillikuma otrās daļas „Mantojuma tiesības” otrajā nodaļā ietvertais regulējums, kurā paredzēta laulāto mantošanas kārtība. Saskaņā ar Civillikuma 392. pantu pārdzīvojušais laulātais manto no mirušā neatkarīgi no tā, kāds mantisko attiecību veids pastāvējis starp laulātiem laulības laikā. Samazinātais valsts nodevas apmērs kalpo tam, lai pārdzīvojušam laulātajam mazinātu izmaksas, kas saistītas ar mantotā nekustamā īpašuma iegūšanu savā īpašumā.

Tātad apstrīdētā norma ir daļa no laulāto ekonomiskās aizsardzības un atbalsta tiesiskā regulējuma, ko likumdevējs noteicis, izpildot tam no Satversmes

110. panta pirmā teikuma izrietošo pienākumu īpaši aizsargāt laulību. Šā pienākuma pamatā ir tiesiskā ideja par to, ka laulība ir vēsturiski izveidojusies ģimenes attiecību forma, kuras aizsardzība Satversmes 110. panta pirmajā teikumā paredzēta, citstarp apzinoties laulības ceļā izveidotas ģimenes dabisko potenciālu radīt jaunu dzīvību, sekmējot sabiedrības un valsts ilgtspēju (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 12. novembra sprieduma lietā Nr. 2019-33-01 12.1. punktu*). Šādā aspektā laulība ir īpaša, un tieši tādēļ tai ir noteikta valsts aizsardzība un atbalsts.

Spriedumā norādīts, ka saskaņā ar šobrīd spēkā esošo tiesisko regulējumu valsts „juridiski neredz” faktiski pastāvošās viendzimuma partneru ģimenes. Taču ar apstrīdēto normu paredzot samazinātu valsts nodevu visupirms tieši pārdzīvojušajam laulātajam, Ministru kabinets ir apzinājies, ka šāds regulējums attieksies vienīgi uz laulību – savienību starp vīrieti un sievieti –, jo saskaņā ar Civillikuma 35. pantu viendzimuma laulības ir aizliegtas.

Vēršu uzmanību uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā atzīto, ka laulība piešķir īpašu statusu tiem, kas tajā stājas (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2008. gada 29. aprīļa sprieduma lietā „Burden v. United Kingdom”, pieteikums Nr. 13378/05 63. punktu*). Nedz Konvencijas 12. pants, nedz tās 8. pants kopsakarā ar 14. pantā ietverto diskriminācijas aizlieguma principu neuzliek valstij pienākumu paredzēt viendzimuma pāriem tiesības noslēgt laulību (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010. gada 24. jūnija sprieduma lietā „Schalk and Kopf v. Austria”, pieteikums Nr. 30141/04, 87.–95. punktu un 2015. gada 21. jūlija sprieduma lietā „Oliari and Others v. Italy”, pieteikumi Nr. 18766/11 un Nr. 36030/11, 191.–192. punktu*). Arī Eiropas Savienības tiesības nenosaka laulības jēdziena saturu un neuzliek dalībvalstīm pienākumu nodrošināt viendzimuma partneru savstarpējo attiecību juridisku atzīšanu, noslēdzot laulību. Eiropas Savienības Tiesa 2018. gada 5. jūnijā spriedumā „Coman” lietā ir izteikusies par viendzimuma laulībām pārvietošanās brīvības kontekstā. Tiesa atzina, ka dalībvalstis nedrīkst atteikt uzturēšanās tiesības Eiropas Savienības pilsoņa tā paša dzimuma laulātajam – trešās valsts pilsonim. Tomēr tiesa norādīja arī to, ka dalībvalstis nezaudē rīcības brīvību atzīt vai neatzīt viendzimuma

laulības. Proti, dalībvalstij nav pienākuma savās nacionālajās tiesībās paredzēt laulības institūtu starp viena un tā paša dzimuma personām (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2018. gada 5. jūnija sprieduma lietā C-673/16 „Coman” 45. un 51. punktu*).

No minētā izriet, ka Konvencijas vai Eiropas Savienības tiesību normas neliedz dalībvalstij paredzēt aizsardzību laulībai, kas noslēgta starp vīrieti un sievieti. Valstij nav pienākuma tāda paša veida un apjoma aizsardzību (tiesības noslēgt laulību un no tām izrietošās mantiskās un personiskās tiesības) nodrošināt arī viendzimuma pāriem. Tas nozīmē, ka viendzimuma pāri neatrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos ar laulātajiem, kuriem īpaša aizsardzība un atbalsts noteikts, valstij izpildot savu pienākumu aizsargāt laulību. Tādēļ valstij no Satversmes 110. panta pirmā teikuma neizriet pienākums mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam tā paša dzimuma partnerim noteikt pēc būtības līdzvērtīgu ekonomisko atbalstu – samazinātu par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā maksājamās valsts nodevas apmēru –, kāds apstrīdētajā normā noteikts pārdzīvojušajam laulātajam.

3.2. Lai arī valstij nav pienākuma viendzimuma pāriem nodrošināt pēc būtības līdzvērtīgu aizsardzību kā laulātajiem, jāņem vērā, ka valsts, regulējot laulāto personiskās un mantiskās attiecības, nedrīkst pieļaut diskrimināciju pret viendzimuma pāriem viņu seksuālās orientācijas dēļ (*sal. sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2013. gada 7. novembra sprieduma lietā „Vallianatos and Others v. Greece”, pieteikumi Nr. 29381/09 un Nr. 32684/09, 70.–74. punktu*).

Izvērtējot to, vai ar apstrīdēto normu nav pieļauta diskriminācija pret viendzimuma pāriem viņu seksuālās orientācijas dēļ, vispirms ir svarīgi uzsvērt, ka nedz Civillikums, nedz apstrīdētā norma neliedz pārdzīvojušajam tā paša dzimuma partnerim mantot no mantojuma atstājēja, pamatojoties uz testamentu vai līgumu. Apstrīdētā norma nosaka vienīgi par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā maksājamās valsts nodevas apmēru mantiniekiem, ja mantotā nekustamā īpašuma vērtība pārsniedz 10 minimālās mēnešalgas.

Vēršu uzmanību uz to, ka atbilstoši Civillikuma 391. pantam pēc likuma aicināts mantot ir laulātais, radnieki un adoptētie. Tas nozīmē, ka patlaban Latvijas tiesiskajā sistēmā faktisku ģimenes attiecību pastāvēšana nenodibina likumisko mantošanu. Proti, arī dažādu dzimumu partneri, ja viņi būs izveidojuši kopīgu mājsaimniecību un faktiskas ģimenes attiecības, bet nebūs noslēguši laulību, uz likuma pamata viens no otra nemantos. Viņi arī, gluži tāpat kā viendzimuma partneri, viens no otra varēs mantot vienīgi uz testamenta vai līguma pamata. Tikai un vienīgi laulības noslēgšana personai (pārdzīvojušajam laulātajam) rada tiesības mantot no mantojuma atstājēja uz likuma pamata, un tas nozīmē, ka atbilstoši apstrīdētajai normai šai personai būs jāmaksā mazāka valsts nodeva par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā.

Saskaņā ar apstrīdēto normu mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam tā paša dzimuma partnerim, kas manto uz testamenta vai mantojuma līguma pamata, ir jāmaksā valsts nodeva tādā pašā apmērā kā citai personai, kurai ar mantojuma atstājēju bija izveidotas faktiskas ģimenes attiecības, bet nebija noslēgta laulība. Tātad neatkarīgi no tā, vai viens no otra manto viendzimuma partneri vai dažādu dzimumu partneri, starp kuriem faktiski bija izveidota ģimene, bet nebija noslēgta laulība, apstrīdētajā normā noteiktais valsts nodevas apmērs ir vienāds – 7,5 procenti no mantotā nekustamā īpašuma vērtības.

Līdz ar to nav pamata apgalvot, ka šobrīd apstrīdētajā normā noteiktā valsts nodeva ir tāda, kas rada diskrimināciju pret viendzimuma partneriem viņu seksuālās orientācijas dēļ.

3.3. Satversmes tiesa, atzīstot apstrīdēto normu par neatbilstošu Satversmes 110. panta pirmajam teikumam, pēc būtības ir atzinusi, ka mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam tā paša dzimuma partnerim par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā maksājamā nodeva būtu jānosaka samazinātā apmērā.

Kā jau tika norādīts iepriekš, šobrīd samazināts valsts nodevas apmērs ir noteikts pārdzīvojušajam laulātajam un pie noteiktām mantinieku šķirām piederīgiem likumiskiem mantiniekiem. Gan Civilprocesa likuma 95. panta otrā daļa, gan Administratīvā procesa likuma 152. panta otrā daļa noteic, ka faktus, kurus saskaņā ar likumu var pierādīt tikai ar noteiktiem pierādīšanas līdzekļiem,

nevar nodibināt ne ar kādiem citiem pierādīšanas līdzekļiem. Faktu, ka starp mantojuma atstājēju un mantinieku pastāvēja radniecība vai laulāto attiecības, var pierādīt vienīgi ar civilstāvokļa aktu reģistrāciju apliecināšu dokumentu, piemēram, laulības noslēgšanas gadījumā – laulības apliecību, kurā ietvertas ziņas par laulātajiem (*sk. Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 21. un 22. pantu*). Jāņem vērā, ka Latvijas tiesiskajā sistēmā nepastāv tāds tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram tiktu reģistrēts juridisks fakts, kas starp viendzimuma partneriem nodibina ģimenes attiecības.

Atzīstot mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam tā paša dzimuma partnerim tiesības uz samazinātu valsts nodevas apmēru gluži tāpat kā pārdzīvojušajam laulātajam un likumiskajiem mantiniekiem, Spriedumā pēc būtības ir likumdevējam uzlikts pienākums izveidot tādu tiesisko regulējumu, kas ļautu mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam tā paša dzimuma partnerim mantot uz likuma pamata. Faktiski tas nozīmē, ka valstij ir jāizveido viendzimuma partneru attiecību reģistrācijas sistēma, jo pretējā gadījumā tiesību piemērotājs, piemēram, zvērināts notārs, kas ved mantojuma lietu, nevarēs noskaidrot, vai starp partneriem pastāvēja tādas attiecības, kas juridiski nodibina likumisko mantošanu. Tāpat tas nozīmē, ka valstij jāpārskata arī mantojuma tiesību regulējums. Tomēr, kā tas paskaidrots tālāk – šo atsevišķo domu 4. punktā, atbilstoši varas dalīšanas principam, kas ir viens no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatelementiem, normatīvajos aktos paredzamais ģimenes sociālās un ekonomiskās aizsardzības un atbalsta veids ir jānosaka likumdevējam. Tādējādi Satversmes tiesa, pēc būtības uzliekot likumdevējam pienākumu izveidot viendzimuma partneru attiecību reģistrācijas sistēmu un noteikt viņiem tiesības mantot uz likuma pamata, ir ietiekusies demokrātiski leģitimētā likumdevēja darbības sfērā.

4. Ievērojot Satversmes tiesas 2020. gada 12. novembra spriedumā lietā Nr. 2019-33-01 paustās atziņas attiecībā uz valsts pienākumu aizsargāt ģimeni, tiesa norādīja, ka likumdevējam no Satversmes 110. panta pirmā teikuma izriet pienākums nodrošināt arī viendzimuma partneru ģimenes aizsardzību un atbalstu. Tā kā lietas izskatīšanas laikā nebija tāda viendzimuma partneru ģimenes attiecību

tiesiskā regulējuma, kas ļautu juridiski nostiprināt šādas ģimenes attiecības, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma, ciktāl tā attiecas uz mantojuma atstājēja pārdzīvojušo tā paša dzimuma partneri, kuram ar mantojuma atstājēju bija izveidota ģimene, neatbilst Satversmes 110. panta pirmajam teikumam (*sk. Sprieduma 10.1., 10.2., 10.3. un 13. punktu*).

Savus apsvērumus attiecībā uz to, kādēļ jautājums par to, kad un tieši kādā veidā viendzimuma partneriem jābūt nodrošinātai juridiskajai aizsardzībai, ir nevis juridisks, bet gan likumdevēja tiesībpolitiskas izšķiršanās jautājums, jau esmu norādījis savās atsevišķajās domās par spriedumu lietā Nr. 2019-33-01 (*sk. Satversmes tiesas tiesneša Alda Laviņa atsevišķās domas lietā Nr. 2019-33-01*).

Šajās atsevišķajās domās vēlreiz uzsveru: lai arī Konvencijas 8. pants ir interpretējams tādējādi, ka tas aptver un aizsargā ikvienu ģimeni, tomēr tas neuzliek Latvijai pienākumu kādā konkrētā veidā definēt ģimenes jēdzienu un nodrošināt viendzimuma partneru tiesības uz viņu attiecību juridisku atzīšanu kādā noteiktā formā. Katra valsts, ņemot vērā tās sociālo un tiesisko realitāti, bauda rīcības brīvību, izvēloties attiecīgo tiesisko mehānismu ieviešanas brīdi (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010. gada 24. jūnija sprieduma lietā „Schalk and Kopf v. Austria”, pieteikums Nr. 30141/04, 97., 105., 108.–109. punktu un 2015. gada 21. jūlija sprieduma lietā „Oliari and Others v. Italy”, pieteikumi Nr. 18766/11 un Nr. 36030/11, 162.–187. punktu*).

Tas nozīmē, ka valstij piemīt zināma rīcības brīvība jautājumā par to, kad un tieši kādā veidā viendzimuma partneriem nodrošināma juridiska aizsardzība. Ja valstij šādas rīcības brīvības nebūtu, tad nāktos secināt, ka visas tās Eiropas Savienības dalībvalstis, kuras, ievērojot tajās pastāvošo sociālo un tiesisko realitāti, vēl nav ieviesušas viendzimuma partneru ģimeņu juridiskas aizsardzības regulējumu, rīkojas prettiesiski. Taču šāds secinājums būtu acīmredzami pārsteidzīgs. Tāpēc par to, kāds ir atbilstošākais ģimenes tiesisko attiecību noregulējums mūsdienu Latvijā un kurā brīdī pašreizējais regulējums būtu maināms, politisko debašu rezultātā un izsverot sabiedrībā pastāvošos atšķirīgos uzskatus, kā arī pamatojoties uz vispārējiem tiesību principiem un citām Satversmes normām, ir tiesīgs lemt vienīgi likumdevējs, nevis tiesa.

5. Papildus vēršu uzmanību uz to, ka izskatītajā lietā tika apstrīdēta Ministru kabineta noteikumu normas satversmība. No varas dalīšanas principa un no tā, ka parlamentam ir augstāka demokrātiskās leģitimitātes pakāpe nekā valdībai, izriet tas, ka likumdevējs likumdošanas procesā izlemj svarīgākos jautājumus, detalizētāku noteikumu un likuma ieviešanai dzīvē nepieciešamo tehnisko normu izstrādāšanai pilnvarojot Ministru kabinetu vai citu valsts institūciju (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 21. novembra sprieduma lietā Nr. 2005-03-0306 67. punktu un 2018. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2017-11-03 14.1. punktu*). Šādos Ministru kabineta izdotajos normatīvajos aktos nedrīkst būt ietvertas tiesību normas, kas nav uzskatāmas par palīgīdzekļiem likuma normas īstenošanai (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 11. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-40-03 10. punktu*).

Ministru kabinets apstrīdēto normu ir pieņēmis, īstenojot tam Zemesgrāmatu likuma 106. panta pirmajā daļā paredzēto pilnvarojumu noteikt par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā maksājamās valsts nodevas apmēru un samaksas kārtību, kā arī atbrīvojumus no valsts nodevas samaksas. Ministru kabinets nav tiesīgs pieņemt regulējumu attiecībā uz mantojuma atstājēja pārdzīvojušo tā paša dzimuma partneri, kamēr par viendzimuma ģimeņu aizsardzību konkrētā veidā nav izšķīries likumdevējs. Tātad, ja likumdevējs vēl nav izšķīries par atbilstošāko ģimenes tiesisko attiecību noregulējumu, tiesai nebija pietiekama pamata secināt, ka ar apstrīdēto normu Ministru kabineta noteiktās valsts nodevas likmes ir tādas, kas nenodrošina viendzimuma partneru ģimeņu ekonomisko aizsardzību un atbalstu.

Ievērojot šajās atsevišķajās domās norādīto, uzskatu, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 110. panta pirmajam teikumam.

6. Izskatītajā lietā tiesībsargs nav cēlis iebildumus pret apstrīdētajā normā noteiktajiem valsts nodevas apmēriem, tādēļ Satversmes tiesa pilnīgi pamatoti tos nevērtēja. Tomēr es savās atsevišķajās domās par Spriedumu vēlos norādīt dažus

apsvērumus par apstrīdētajā normā noteikto valsts nodevas apmēru samērīgumu Satversmes 105. pantā ietverto īpašuma tiesību aspektā.

No lietas materiāliem izriet: ja mantojamā nekustamā īpašuma vērtība ir vienāda, tad gadījumā, kad to manto testamentārie vai līgumiskie mantinieki, valsts nodevas apmērs ir par 60 procentiem lielāks, nekā būtu bijis gadījumā, ja mantotu pārdzīvojušais laulātais vai pirmās, otrās vai trešās šķiras mantinieks (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 16. lp.*). Uzskatu, ka šāda starpība ir pārmērīga un būtu pārskatāma tādējādi, lai mazinātu mantiniekiem piemērojamo valsts nodevas likmju kraso atšķirību. Lai gan valstij ir rīcības brīvība noteikt par valsts institūciju veicamo darbību maksājamo valsts nodevu apmēru un ieturēšanas kārtību, tomēr šī rīcības brīvība īstenojama, ievērojot samērīguma principu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2011. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2010-70-01 9. punktu*).

Tiesnesis

Aldis Laviņš